

PROVET I EVANGELISK-LUTHERSK RELIGION 27.9.2013

BESKRIVNING AV GODA SVAR

De beskrivningar av svarens innehåll som ges här är inte bindande för studentexamensnämndens bedömning. Censorerna beslutar om de kriterier som används i den slutgiltiga bedömningen.

I provet i religion bedöms examinandens kännedom om innehållet i lärokursen samt den korrekta och exakta användningen av de centrala begrepp som hänför sig till religioner och världsåskådningar. Dessutom bedöms förmågan att kritiskt granska information om religioner och världsåskådningar, till exempel genom analys av bilder, statistik och textbaserat material. Ett gott svar är strukturerat och konsekvent till sitt innehåll. Det visar också att examinanden självständigt kan hantera information om religioner och världsåskådningar samt tillämpa och utveckla sådan information.

Uppgift 1

Ett gott svar ska mångsidigt analysera innehållet i varje bild. Bilderna ansluter sig till de hinduistiska, shintoistiska och buddhistiska religiösa traditionerna. I den bild som baserar sig på hinduismen är Krishna avbildad som en ung herde. I den bild som hänför sig till shintoismen finns en torii-port som avskiljer en helig plats från en profan. I den bild som hänför sig till buddhismen finns en stupa där Buddhareliker förvaras.

Uppgift 2

I uppgiften ombeds examinanden att presentera tre kvinnor ur Bibeln och förklara varför de omnämns i Bibelns kanon. Examinanden kan välja kvinnorna ur Gamla och/eller Nya testamentet. Exempel på kvinnor i Gamla testamentet är Eva (människosläktets stammoder), Sara (hustru till patriarken Abraham) och Raket (hustru till patriarken Josef). Exempel på kvinnor i Nya testamentet är Maria (mor till Jesus) och Maria från Magdala (Jesus följeslagare och vittne till uppståndelsen).

Uppgift 3

Ett gott svar granskar Martin Luther som reformator och analyserar hans radikala reformer i det samhälleliga och kyrkliga livet. I det kyrkliga livet berörde Luthers mest radikala reformer påvens ställning (*primus inter pares*, "den främste bland likar"), sakramentsläran (endast dop och nattvard) samt upphävandet av prästernas celibat. Luther förnyade också på ett betydande sätt bruket och tolkningen av Bibeln (t.ex. översättningar till folkspråket, att läskunighet och förmåga att tolka tillkommer varje individ) samt gudstjänstlivet (t.ex. predikan på folkspråket).

I sina samhällliga reformer var Luther tudelad: å ena sidan behöll han gamla traditioner (t.ex. läran om de tre stånden, regementsläran), å andra sidan förnyade han vissa sedvänjor (t.ex. att regenten är kyrkans överhuvud, reform inom fattigvården). Ett gott svar kan alltså också ifrågasätta Luthers reformvänlighet.

Uppgift 4

I uppgiften ombeds examinanden att utreda hur Gustaf Vasa, Paavo Ruotsalainen och Sankt Henrik har påverkat Finlands kyrkohistoria.

Gustaf Vasa (cirka 1496–1560) var Sverige-Finlands kung (1523–1560) och deltog i genomförandet av reformationen i vårt land. Han reducerade bl.a. med två tredjedelar den beskattningsrätt som kyrkan en gång i tiden hade infört, vilket märkbart försvårade församlingarnas verksamhet. Paavo Ruotsalainen (1777–1852) var en läskunnig bonde, själavårdare och en av ledarna för en pietistisk väckelserörelse. Sankt Henrik var en engelskfödd biskop i den katolska kyrkan. Enligt Sankt Henrikslegenden fick Henrik till uppgift att omvända finnarna till kristendomen och han berättas ha anlänt till Finlands västkust tillsammans med kung Erik under det första korståget. Den nyaste forskningen ifrågasätter Henriks resa till Finland. Sankt Henrik är Finlands nationalhelgon.

Uppgift 5

a)

Ett gott svar strukturerar olika traditioner och bruk i gudstjänstlivet inom kristenhetens olika grenar, allt från högkyrkliga traditioner (t.ex. katolicism, ortodoxi, anglikanism, lutherdom) till frikyrkliga gudstjänstformer (t.ex. Frälsningsarmén, karismatiska pingströrelsen). I svaret kan gudstjänstfirandet granskas ur bl.a. följande synvinklar: gudstjänstordningen och dess beståndsdelar, liturgi, psalmer/sånger/musik/instrument, sakrament, prästerskap, förrättare, sätt att fira, teologiska och andliga innebörder, drag av upprepning (hänvisningar också till det tillhandahållna textmaterialet).

b)

Ett gott svar koncentrerar sig på likheter mellan olika gudstjänsttraditioner genom att jämföra dem med varandra (hänvisningar också till textmaterialet). Svaret kan också dryfta den lutherska gudstjänstens ställning som företrädare av både den högkyrkliga och den frikyrkliga traditionen eftersom bägge traditionerna återfinns inom den.

Uppgift 6

I uppgiften ombeds examinanden att analysera Rembrandts målning "Den förlorade sonens återkomst" (cirka 1669) och de religiösa och etiska dimensioner som finns i den bakomliggande berättelsen. Berättelsen om den förlorade sonen är en av Jesu liknelser (Luk 15:11–32) och har tolkats på åtskilliga sätt. Ett gott svar dryftar de mest vedertagna tolkningarna. I ett religiöst hänseende framhäver liknelsen Guds nåd och kärlek samt möjligheten till sinnesförändring och att börja om på nytt. I ett etiskt hänseende betonar berättelsen godkännandet av en annan människa utan villkor.

Uppgift 7

I ett gott svar har eutanasi (grek. *eu*, god; *thanatos*, död) definierats utförligt. Nu för tiden används begreppet för att hänvisa till ett aktivt avslutande av en annan människas liv efter att personen själv bett om det (t.ex. vid sjukdom som leder till döden, outhärdlig smärta och outhärdligt lidande). Eutanasi skiljer sig från en situation där man avstår från medicinskt ingripande eftersom ett sådant inte skulle gagna patienten. I vårdsammanhang används för detta även begreppet "tillåt naturlig död" (TND eller AND, "allow natural death"), där "naturlig" utgör motsatsen till eutanasi eftersom inga aktiva åtgärder för att påskynda döden vidtas. Inte heller ska palliativ sedering, dvs. sänkande av patientens medvetandegrad med hjälp av medicinering när smärtan och lidandet upplevs som outhärdliga, jämföras med eutanasi. Eutanasin betonar människans självbestämmanderätt och kontroll över sin egen död.

Den kristna etiken framhäver varje människas gränslösa värde som en av Gud skapad individ. Gud har fastställt människans livslängd, födelse och död, och människan har inga befogenheter att ingripa i detta. Stoff för ett gott svar hittas till exempel genom att dryfta följande tematiska helheter ur den kristna etikens synvinkel: medikaliserad död, naturlig död, vård i livets slutskede, lidande och smärta, dödsfruktan och självbestämmanderätt. Den kristna uppfattningen kan underbyggas också med filosofiska argument, men huvudvikten ska läggas på den kristna etiken.

Uppgift 8

Judendomen, kristendomen och islam kallas ofta för "de abrahamitiska religionerna". Alla tre religioner hävdar i sina heliga skrifter att Abraham (Ibrahim i Koranen) är deras stamfader och en förebild för tron. Den judisk-kristna berättelsetraditionen om patriarkerna koncentrerar sig på det släkte som härstammar från Abraham och Sara (t.ex. Jakob, Josef), medan den islamska traditionen koncentrerar sig på det släkte som härstammar från Ibrahim och dennes bihustru Hagar (t.ex. Ismael). Genom uttrycket "abrahamitiska religioner" vill man också poängtera de tre monoteistiska religionernas samhörighet i religionshistoriskt hänseende. Uttrycket används också för att framhäva dessa religioners positiva och fredliga samexistens.

Uppgift +9

Ett gott svar ska granska pilgrimsfärdens (vallfärdens) innebörd ur minst tre religioners synvinkel. Pilgrimsfärdens är en andlig eller religiös resa till en, beroende på respektive religion, helig plats. Nästan alla stora religioner har en eller flera vallfartsorter. Pilgrimsfärdens uppfattas inom alla religioner på ett likartat sätt: den skänker välsignelse, god karma eller lycka i livet.

Inom kristendomen är de viktigaste vallfartsorterna Rom (apostlarna Petrus och Paulus gravar samt martyrgravar), Jerusalem (platser som hänför sig till Jesu liv, födelse och död) och Santiago de Compostela (aposteln Jakob). Under medeltiden var pilgrimsfärdens och korsstågens begreppsmässiga skillnad diffus. Liknande terminologi användes om båda. Särskilt bland katolikerna är vallfartsorter som ansluter sig till Maria viktiga, t.ex. Lourdes i södra Frankrike. En av de ortodoxas viktigaste vallfartsorter är munksamhället Athos.

Inom islam är pilgrimsfärden (hajj) en av grundpelarna. Den borde gå till Mekka en gång i livet. Inom islam känner man också till pilgrimsfärder till heliga mäns gravplatser. Inom hinduismen är pilgrimsfärden av stor betydelse. Vallfartsorterna varierar med tradition och område, men ofta nämns Varanasi som den mest allmänna destinationen. Med jämna mellanrum samlar Kumbha Mela-festen tiotals miljoner hinduer för att bada i Gangesfloden. Olika grenar inom buddhismen förenas av pilgrimsorter som ansluter till Buddhas liv (t.ex. födelseorten Lumbini, platsen för hans död Kusinagara och platsen för hans upplysning Bodh Gaya). Pilgrimsfärder företas också till åtskilliga kloster. Inom den judiska pilgrimstraditionen är Jerusalem (Västmuren) av central betydelse.

Uppgift +10

Uppgiften berör en uppfattning som framförts av många iakttagare och forskare att religionernas betydelse i världen har ökat under de senaste decennierna. I ett gott svar analyseras detta påstående i ljuset av de senaste tidernas händelser. Exempel på sådana är religionens ökade betydelse inom internationell politik: t.ex. USA (uppsvinget för den kristna högern, president George W. Bush, Tea Party Movement); Indien (uppsvinget för den hinduistiska nationalismen med början på 1980-talet); relationerna mellan islam och väst (11 september 2001, Muhammedkarikatyrerna); socialismens sammanfall. Religionernas betydelse i världen har ökat också på andra sätt: t.ex. förändringar i religionskartorna (pingströrelsens explosionsartade tillväxt, kristendomens tillväxt i den globala södern, den nya närvaron av islam i Europa), den alternativa andlighetens uppsving och den livliga diskussion som nyateismen gett upphov till.